

УДК 347.72.01

**ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ VS
СКАСУВАННЯ РІШЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ
ЗБОРІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
ТОВАРИСТВА****Ліліана СІЩУК**кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач лабораторіїНауково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)<https://orcid.org/0000-0002-9722-4347>

В умовах євроінтеграційного правового регулювання ринкових відносин діяльність підприємницьких юридичних осіб відбувається на основі оновлених підходів у корпоративній сфері та формування на цій основі практики застосування і судової практики. Як відомо, вищим органом управління, що визначає стратегічні напрямки діяльності підприємницького товариства, є загальні збори учасників, що формуються зі складу учасників товариства. Загальні збори учасників проводяться за правилами, що закріплені нормами спеціального законодавства, що регулює правовий статус підприємницьких товариств, та положеннями локальних актів товариства.

Метою скликання щорічних та позачергових загальних зборів учасників є визначення напрямків функціонування товариства, узгодження правового становища товариства у конкурентному середовищі, здійснення перевірки фінансової звітності за результатами підприємницької діяльності, визначення та розподіл прибутків товариства тощо. Хоча загальні збори учасників приймають рішення в інтересах підприємницького товариства та стосуються виконання цих рішень безпосередньо товариством через його виконавчі та наглядові органи, тим не менш у ході скликання та прийняття рішень загальними зборами товариства

UDC 347.72.01

**RECOGNITION INVALID VS
CANCELLATION OF DECISIONS OF
GENERAL MEETINGS OF THE
ENTERPRISE COMPANY****Sishchuk, Liliana V.**Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Head of the LaboratoryAcademician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

In the conditions of the European integration legal regulation of market relations, the activity of entrepreneurial legal entities takes place on the basis of updated approaches in the corporate sphere and the formation of application practice and judicial practice on this basis. The highest management body, which determines the strategic directions of the entrepreneurial company, is the general meeting of participants, which is formed from the members of the company. General meetings of participants are held according to the rules established by the norms of special legislation regulating the legal status of entrepreneurial companies and the provisions of local acts of the company.

The purpose of convening annual and extraordinary general meetings of participants is to determine the direction of the company's operation, to agree on the company's legal position in the competitive environment, to verify the financial statements based on the results of business activities, to determine and distribute the company's profits, etc. Although the general meeting of participants makes decisions in the interests of the entrepreneurial company and concerns the implementation of these decisions directly by the company through its executive and supervisory bodies, nevertheless, in the course of convening and making decisions

не мають порушуватися суб'єктивні корпоративні права та інтереси учасників товариства. Вказані постулати отримали своє практичне застосування при формулюванні позовних вимог учасниками товариства про визнання рішень загальних зборів недійсними.

Подаючи позов до суду учасник товариства в першу чергу має довести порушення його суб'єктивного корпоративного права, в іншому випадку формальне порушення норм законодавства та положень локальних актів може бути не достатньою аргументацією для задоволення позову. З урахуванням відсутності нормативного регулювання питань, пов'язаних із визначенням дефініції «рішення загальних зборів товариства» та підстав недійсності таких рішень у судовому порядку, зазначений підхід є правильним і таким, що максимально гарантує безпеку бізнесу від можливих зловживань правами іншими учасниками товариства.

Разом із тим вказані питання знайшли своє вирішення та практичне застосування в узагальненнях практики суду вищої інстанції з розгляду корпоративних спорів, якими у своїй діяльності керуються суди нижчих інстанцій. Зокрема, визначено, що рішення загальних зборів учасників юридичної особи є актами індивідуального характеру, зайнято позицію, згідно якої вказані рішення не є правочинами і до них не можуть бути застосовані положення ст. 203, ст. 215 та ст. 216 ЦК України. Усталеною є також судова практика визначення загальних та безумовних підстав визнання рішень загальних зборів учасників недійсними та окреслено можливість застосування такого способу захисту, як скасування рішень загальних зборів учасників.

На основі аналізу практики вирішення корпоративних спорів зроблено висновки, що рішення загальних зборів учасників підприємницького товариства можна визнавати недійсними (за наявності загальних та / або безумовних підстав) або скасованими (у разі похідного застосування у позовних вимогах). При цьому надано аргументовані пояснення

by the general meeting of the company, the subjective corporate rights and interests of the company's participants should not be violated. These postulates were applied in practice when formulating legal claims by company members to declare the decisions of general meetings invalid.

When filing a lawsuit in court, a company member must first of all prove a violation of his subjective corporate law, otherwise a formal violation of legislation and provisions of local acts may not be sufficient argumentation to satisfy the lawsuit. Taking into account the lack of regulatory regulation of issues related to the definition of the "decision of the general meeting of the company" and the grounds for the invalidity of such decisions in a court of law, the specified approach is correct and one that maximally guarantees the safety of business from possible abuse of rights by other members of the company.

At the same time, the specified questions found their solution and practical application in the generalizations of the practice of the higher court in the consideration of corporate disputes, which are guided by the lower courts in their activity. In particular, it is determined that the decisions of the general meetings of the participants of a legal entity are acts of an individual nature, the position is taken that the specified decisions are not transactions and the provisions of Art. 203, Art. 215 and Art. 216 of the CC of Ukraine. It is also an established judicial practice to determine the general and unconditional grounds for recognizing decisions of general meetings of participants as invalid, and the possibility of applying such a method of protection as annulment of decisions of general meetings of participants is outlined.

Based on the analysis of the practice of resolving corporate disputes, it was concluded that the decisions of the general meetings of the members of the entrepreneurial company can be declared invalid (in the presence of general and / or unconditional grounds) or canceled (in the case of derivative application in legal claims). At the same time, reasoned explanations

щодо неможливості одночасного застосування позовних вимог про визнання недійсними та скасування рішень загальних зборів учасників товариства з огляду на різні правові наслідки їх застосування.

Ключові слова: загальні збори товариства, вищий орган управління, підстави недійсності рішень загальних зборів, скасування рішення загальних зборів, правочин, індивідуальний акт

Розглядаючи судову практику з питань оскарження рішень загальних зборів товариства більшість позовних вимог учасників (акціонерів, членів) формується таким чином: «про визнання рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) недійсним». Однак у ряді випадків при аналізі судових рішень можна знайти формулювання «про скасування рішення загальних зборів учасників товариства». У зв'язку з цим в практиці застосування постає питання, чи вказані різновиди сформованих позовних вимог про оскарження рішень загальних зборів учасників є тотожними чи їх варто розмежовувати з урахуванням специфіки спірних правовідносин?

Метою дослідження є проаналізувати узагальнення судової практики з вирішення корпоративних спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень загальних зборів учасників підприємницького товариства та встановити особливості застосування вказаних способів захисту суб'єктивного корпоративного права учасника товариства.

Якщо звернутися до законодавства Польщі, то, для прикладу, згідно з положенням § 2 ст. 42 Закону Польщі про кооперативне право у відношенні до рішень, які суперечать чинному законодавству, польський законодавець прямо закріплює, що такі рішення є недійсними за законом. Натомість у випадку наявності рішення, яке суперечить положенням статуту чи добрим звичаям або загрожує інтересам кооперативу чи має на меті порушення прав його члена – легітимовані суб'єкти мають право пред'явити позов про скасування такого рішення. У польській доктрині підкреслюється, що таке рішення є оспорюваним [1, с. 86]. У положеннях, які відносяться до акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю, передбачено, що рішення акціонерів (учасників), які суперечать статуту (договору) товариства або добрим звичаям та загрожують інтересам товариства чи мають на меті порушення прав його акціонера (учасника) можна оскаржити перед товариством за допомогою позову про скасування рішення [1, с. 87].

З огляду на положення польського корпоративного права на законодавчому рівні врегульовано питання про оскарження рішень юридичної особи з розмежуванням підстав для визнання рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) товариства недійсними та скасованими. Щодо українського корпоративного законодавства, то, як вже зазначалося, підстави визнання рішень загальних зборів недійсними відсутні, не говорячи вже про розмежування тих самих підстав визнання рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) недійсними чи скасованими. Тому для аналізу даного питання варто звернутися до рішень суду, згідно з якими розглянуто корпоративні спори з позовних вимог про скасування рішень загальних зборів.

Зокрема, рішенням господарського суду Одеської області від 28. 01. 2020 р. № 916/2475/19 розглянуто позовні вимоги про розірвання договору частки у статутному капіталі та скасування рішення загальних зборів. 10. 10. 2017 р. між Позивачем та компанією СІЛВЕРТАКС ЛТД (SILVERTAX LTD) був укладений договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі Товариства «ПІС РІЧФЛОТ ЗЕРНО», відповідно до умов якого позивач взяв на себе зобов'язання продати 48,74 % частки у статутному капіталі Товариства, а

were provided regarding the impossibility of simultaneous application of claims for invalidation and annulment of the decisions of the general meetings of the company's participants in view of the various legal consequences of their application

Keywords: general meeting of the company, higher management body, grounds for invalidity of decisions of the general meeting, cancellation of the decision of the general meeting, deed, individual act

компанія СІЛВЕРТАКС ЛТД (SILVERTAX LTD), Кіпр, (надалі - Відповідач-1) зобов'язався купити вказану частку за 59 947 доларів та 50 центів США.

10. 10. 2017 р. відбулися Загальні збори учасників ТОВ «ТІС РІЧФЛОТ ЗЕРНО», оформлені протоколом №10/10/17. На цих Загальних зборах були розглянуті та вирішені питання, зокрема, щодо зміни складу учасників у зв'язку із відчуженням часток у статутному капіталі Товариства на користь СІЛВЕРТАКС ЛТД (SILVERTAX LTD) та РЕВІТАР ЛІМІТЕД (REVITAR LIMITED), про надання згоди на укладання зазначених договорів, про відмову від переважного права на придбання часток вибуваючих учасників, про затвердження договорів про відчуження часток у статутному капіталі Товариства та про перерозподіл часток між новими учасниками Товариства із наступним затвердженням нової редакції статутних документів Товариства та їх державної реєстрації. Однак, позивач зазначає, що всупереч умовам договору СІЛВЕРТАКС ЛТД (SILVERTAX LTD) не розраховалася із Позивачем, тобто вказані у Договорі грошові кошти не були сплачені Відповідачем-1. Тому позивач вважає, що укладений договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі підлягає розірванню відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України у зв'язку із порушенням його істотних умов, а саме умови про ціну договору купівлі-продажу. Стосовно скасування протоколу загальних зборів учасників позивач вказує, що договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі від 10. 10. 2017 р. та протокол є взаємопов'язаними і направлені на перехід часток у статутному капіталі ТОВ «ТІС РІЧФЛОТ ЗЕРНО» від учасника, який вибуває, до покупця та включення останнього до складу учасників Товариства [2].

Судова позиція. Оскільки обидві сторони договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі Товариства за згодою відступили від положень оспорюваного договору купівлі-продажу, Суд вважає, що в силу приписів ст. 538 ЦК України, відповідно до якої виконання свого обов'язку однією із сторін, яке відповідно до умов договору обумовлене виконанням другою стороною свого обов'язку, є зустрічним зобов'язанням. При зустрічному виконанні зобов'язання сторони повинні виконувати свої обов'язки одночасно, якщо інше не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту. Тому позовна вимога щодо розірвання договору, на переконання Суду, підлягає задоволенню.

Щодо часткового скасування рішення загальних зборів Товариства від 10. 10. 2017 р., то по-перше, ч. 2 ст. 16 ЦК України надає суду право захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. При цьому, відповідно до приписів ст. 5 ГПК України, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону. Скасування акта, як способу захисту, що має правовим наслідком припинення його дії/чинності з моменту набрання чинності рішенням як суду, так і іншого компетентного органу (в т. ч., наприклад, зборів учасників господарського товариства чи органу управління товариством)) не суперечить чинному законодавству, не обмежений у використанні різними юрисдикціями та може бути реалізований як у судовому, так і в позасудовому порядку. З урахуванням наведеного, Суд дійшов висновку про задоволення позовних вимог про скасування рішень загальних зборів учасників ТОВ «ТІС РІЧФЛОТ ЗЕРНО» у зв'язку із розірванням договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ «ТІС РІЧФЛОТ ЗЕРНО» від 10. 10. 2017 р. [2].

Хоча згідно вимог Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не передбачено обов'язку товариства вносити зміни до статуту у зв'язку зі зміною складу учасників, а судова позиція щодо обрання у такому випадку належним та ефективним способом захисту визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників (абз. б ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань») стала усталеною, тим не менш рішення господарського суду Одеської області від 28. 01. 2020 р. № 916/2475/19 містить практичний погляд на правову сутність позовних вимог про скасування рішень загальних зборів учасників у розрізі суміжних корпоративних спорів.

У контексті вказаного судового рішення, по-перше, йде мова про похідний характер «скасування рішень загальних зборів товариства» від виконання основного рішення – «розірвання цивільно-правового договору, укладеного між учасниками товариства та третіми особами». У даному випадку першопричиною порушення корпоративних прав та інтересів учасників товариства виступає не рішення загальних зборів учасників про зміну складу учасників товариства, а невиконання сторонами договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства, що й зумовило виникнення спірних правовідносин.

По-друге, судова практика роз'яснює можливість застосування такого способу захисту, як скасування загальних зборів юридичної особи, а, по-третє, розмежовує правові наслідки визнання рішення загальних зборів товариства недійсним та скасування такого рішення. Більш детально судову позицію розглянемо у наступних постановках Верховного суду України.

У постанові КГС ВС від 17. 07. 2018 р. у справі № 916/2386/17 розглянуто питання про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів засновників товариства. У жовтні 2017 року ОСОБА_3 звернувся до Господарського суду Одеської області з вказаним позовом до ТОВ «Механізована колона «Електромережбуд», ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_7. Рішенням Господарського суду Одеської області від 17. 01. 2018 р. позов задоволено частково. Визнано недійсним рішення загальних зборів засновників. У задоволенні позовної вимоги про скасування зазначеного рішення загальних зборів відмовлено. Рішення місцевого господарського суду мотивовано тим, що відчуження частки у статутному капіталі товариства засновником (учасником) товариства третім особам, які не є учасниками товариства, можливе лише за умови її придбання цими особами на підставі відповідного правочину, а рішення загальних зборів не є підставою набуття такого права. Суд також виходив з того, що чинним законодавством не передбачено одночасне визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів товариства, такі вимоги за своєю правовою суттю є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю у часі дії такого акту.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 24. 04. 2018 р. рішення Господарського суду Одеської області від 17. 01. 2018 р. скасовано в частині визнання недійсним рішення загальних зборів засновників. В іншій частині рішення суду залишено без змін. Постанова апеляційного господарського суду мотивована тим, що відступлення засновником (учасником) товариства своєї частки у статутному капіталі третім особам є безумовним суб'єктивним правом засновника (учасника), реалізація якого була здійснена позивачем як одноособовим засновником (учасником) товариства шляхом подачі товариству нотаріально посвідченої заяви, яка є одностороннім правочином, від якого засновник (учасник) може відмовитися в тому числі шляхом подачі відповідної заяви про відкликання заяви про відступлення частки, докази подання якої відсутні в матеріалах справи.

Колегія суддів Касаційного господарського суду, дослідивши правильність застосування господарськими судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та дотримання норм процесуального права, погоджується з висновками суду апеляційної інстанції про те, що виключно відсутність цивільно-правової угоди про відступлення частки третім особам не може бути безумовною підставою для визнання відповідного рішення недійсним. Крім того, колегія суддів вважає, що суди попередніх інстанцій правильно та обґрунтовано відмовили у задоволенні позовної вимоги про скасування спірних рішень загальних зборів, врахувавши те, що чинним законодавством не передбачено одночасне визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів товариства, такі вимоги за своєю правовою суттю є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки [3].

Також варто звернути увагу на постанову КГС ВС від 22. 08. 2018 р. у справі №925/715/17. У червні 2017 року ОСОБА_4 звернулася до Господарського суду Черкаської області з позовом до ПАТ «Смілянський машинобудівний завод» про визнання річних загальних зборів такими, що не відбулись; визнання недійсними та скасування всіх рішень загальних зборів акціонерів, що викладені в протоколі від 29. 04. 2017 р. Рішенням

Господарського суду Черкаської області визнано річні загальні збори акціонерів ПАТ «Смілянський машинобудівний завод» від 29. 04. 2017 р. такими, що не відбулись. Визнано недійсними та скасовано всі рішення загальних зборів акціонерів ПАТ «Смілянський машинобудівний завод», що викладені в протоколі від 29. 04. 2017 р.

Однак позиція Верховного суду Україна виявилася дещо іншою. Суд вважає, що господарські суди першої та апеляційної інстанцій не надали правової оцінки предмету заявлених позовних вимог (визнання рішень недійсними, скасування рішення зборів) та відповідності його способам захисту прав та законних інтересів осіб, передбачених чинним законодавством. Рішення загальних зборів товариства (наглядової ради товариства та правління товариства) може бути оскаржено в судовому порядку акціонером (учасником) товариства шляхом пред'явлення позову про визнання його недійсним, якщо таке рішення не відповідає вимогам законодавства та порушує права чи законні інтереси учасника (акціонера) товариства.

Згідно з положеннями ст. 16 ЦК України та ст. 20 ГК України права та законні інтереси позивача можуть бути захищені у передбачений ними спосіб, а також іншими способами, передбаченими законом. Однак ні позивач, ні господарські суди не навели положень законодавства, які б передбачали такий спосіб захисту порушеного права як одночасне визнання недійсними та скасування, зокрема, рішень загальних зборів (наглядової ради, правління) товариства. За своєю правовою суттю такі вимоги як «визнання рішення недійсним» та «скасування рішення» є альтернативними, оскільки мають різні правові наслідки, зокрема, через різницю в часі дії такого акта. У разі визнання акта недійсним у суду немає потреби скасовувати його, оскільки визнання його недійсним означає, що він не породив правових наслідків із дня його вчинення. Скасування ж акта означає втрату чинності таким актом з моменту набрання чинності відповідним судовим рішенням [4].

Розглянувши приклади корпоративних спорів і шляхи їх вирішення судом варто проаналізувати законодавство та практику щодо вказаного питання. У першу чергу нагадаємо, що нормами закону не передбачено поняття «рішення загальних зборів юридичної особи», а судова позиція спрямувала своє тлумачення на визначення рішень загальних зборів актами, що зумовлюють настання правових наслідків, спрямованих на регулювання господарських відносин, і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин. Таке твердження негласно аргументовано тим, що правочини є діями особи, що спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, при чому на їх вчинення має бути виявлена воля всіх сторін правочину. Щодо рішення загальних зборів, то останнє приймається більшістю від загальної кількості учасників і не потребує волевиявлення на прийняття відповідного рішення від усіх учасників. Сприйняття рішення загальних зборів товариства як правочину може зумовити настання негативних наслідків для товариства і зумовити різні загрози для ведення бізнесу. Адже у такому разі будь-хто з учасників товариства, хто не брав участі у голосуванні або не згодний з прийнятим рішенням і проголосував «проти» зміг би автоматично визнавати рішення загальних зборів недійсним на підставі порушення ч. 3 ст. 203 ЦК України, а саме «волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі». Окрім того, як уже неодноразово наголошувалося у науковій літературі, правочин на пряму спрямований на видозміни щодо суб'єктивних цивільних прав всіх сторін правочину, а рішення загальних зборів стосується безпосередньо діяльності підприємницького товариства і опосередковано впливає на суб'єктивні корпоративні права його учасників.

Щодо правових наслідків визнання правочину недійсним, то згідно ч. 2 і ч. 3 ст. 216 ЦК України визначено, що недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин) [5]. Оскільки судова практика не визначає поняття «рішення загальних зборів юридичної особи» через

категорію «правочин», то відповідно передбачає, що до рішень загальних зборів не можуть бути застосовані положення ст. 215 та 216 ЦК України.

Однак на практиці застосування юристами неодноразово рішення загальних зборів розглядаються крізь призму правочину, що наштовхує останніх на висновки про необхідність розмежування нікчемних, оспорюваних та скасованих рішень загальних зборів. Зокрема, існують бачення, що незалежно від рівня (судового чи законодавчого) розв'язання проблеми, оптимальним підходом є систематизація рішень загальних зборів на 3 категорії: - нікчемні рішення загальних зборів у разі, якщо законодавство прямо передбачає недійсність відповідного рішення. Рішення загальних зборів вважаються нікчемними з моменту їх прийняття, до них можна застосувати наслідки недійсності; - оспорювані рішення загальних зборів, які можуть бути визнані судом недійсними. Вони вважаються недійсними з моменту прийняття. Суд може визнати недійсними акти та правочини, які приймалися або вчинялися на підставі недійсного рішення загальних зборів; оспорювані рішення, які можуть бути скасовані судом. У цьому разі рішення вважаються скасованими з моменту набрання чинності відповідним судовим рішенням, і це не впливає на чинність актів та дійсність правочинів, які приймалися або вчинялися на підставі скасованого рішення.

Варто зазначити, що вказана думка окремих практикуючих юристів, справді, більш чітко розкриває класифікацію рішень загальних зборів з позиції визначення порушень, що потягнуло за собою прийняте рішення. Однак підхід, що розходиться з судовою практикою вирішення корпоративних спорів, не сприятиме більш ефективному захисту порушеного суб'єктивного корпоративного права та інтересу учасника товариства на практиці, оскільки акцентує увагу не на ті аспекти, що беруться до уваги судом в першу чергу при прийнятті судових рішень, і розходиться з узагальненою думкою суду вищої інстанції, що береться за основу судами нижчих інстанцій, адже законодавче регулювання у даному випадку відсутнє.

При розгляді корпоративних спорів про визнання рішення загальних зборів учасників недійсними, по-перше, відсутні позовні вимоги про визнання таких рішень нікчемними чи оспорюваними (швидше можна зустріти формулювання позовних вимог про визнання рішень загальних зборів товариства недійсними та нікчемними, що особливо не впливає на розгляд справи по суті спору), по-друге, підстави визнання рішень загальних зборів недійсними поділяються на загальні і безумовні, при чому загальні підстави, як правило, підкреслюють наявність безумовних підстав і посилюють позицію сторони спору у своїх доводах про їх наявність чи відсутність, по-третє, при вирішенні спору судом за основу береться не стільки сам факт порушення норм чинного законодавства про порядок скликання та проведення загальних зборів товариства, а наявність чи відсутність підстав вважати, що суб'єктивне корпоративне право та / або корпоративний інтерес учасника товариства було порушено чи не визнано вказаним рішенням загальних зборів товариства.

Щодо загальних підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників підприємницького товариства, то ними визнаються: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах [6]. Безумовні підстави для визнання недійсними рішень загальних зборів пов'язані з порушенням прямої вказівки закону, однак вони також мають зв'язок із загальними підставами і теж потребують доведення в суді.

Зокрема, при вирішенні питання про прийняття загальними зборами акціонерів рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів у судовій практиці неоднократно необхідно доводити наявність чи відсутність у акціонера права на участь у загальних зборах акціонерів і на основі цього в більшості випадків встановлювати факт наявності чи відсутності кворуму для проведення загальних зборів акціонерного товариства. У такому разі загальні підстави тільки підкреслюють і посилюють аргументацію однієї зі сторін спору. В інших випадках, як правило, передумовою відсутності кворуму може бути попередньо неналежне повідомлення або неповідомлення акціонера про проведення загальних зборів акціонерного товариства.

Тому автоматичне визнання рішення загальних зборів нікчемними без розгляду даного питання у суді та без дослідження всіх матеріалів справи не призведе до об'єктивного вирішення справи по суті. На відміну від визнання правочину нікчемним без рішення суду, визнання недійсним (нікчемним) рішення загальних зборів має завжди відбуватися у суді з урахуванням аналізу загальних та безумовних підстав недійсності рішення загальних зборів учасників, що зумовлено правовою природою рішення загальних зборів товариства та специфікою корпоративних відносин, що виникають між учасником та підприємницьким товариством.

Варто зазначити, що нині перелік безумовних підстав необхідно переглянути, змінити та доповнити з урахуванням змін корпоративного законодавства у частині корпоративного управління у підприємницьких товариствах. Більше того, при розгляді питань про наявність безумовних підстав для визнання рішення загальних зборів товариства недійсним досить часто постає необхідність перегляду відповідності положень локальних актів нормам спеціального законодавства і встановлення факту про імперативний чи диспозитивний характер норми закону, оскільки підприємницька юридична особа у своїй діяльності керується нормами законодавства та локальних актів, що врегульовують всі стратегічні питання діяльності товариства.

Хоча за загальним правилом, норми статуту не повинні суперечити нормам закону, а положення інших локальних актів не повинні суперечити положенням статуту товариства, тим не менш вказана особливість регулювання діяльності підприємницького товариства відіграє важливе значення, а особливо у перехідний період з моменту прийняття нового закону чи оновлення окремих його частин. Як відомо, корпоративне законодавство стрімко розвивається на шляху адаптації до права Європейського Союзу, характеризується своєю гнучкістю та диспозитивністю, у зв'язку з чим роль суду при вирішенні корпоративних спорів відіграє важливе значення.

Крім того, як вже зазначалося, самого факту порушення норм закону не достатньо для прийняття судового рішення про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства, якщо у позивача відсутня аргументація порушення його суб'єктивного корпоративного права таким рішенням. Зазначена позиція суду є правильною, оскільки спрямована на збереження більш стабільного функціонування підприємницького товариства та зменшення ризиків зловживань своїми правами учасниками товариства. При цьому у такий спосіб більш ефективно захищаються права міноритарних учасників товариства, адже довівши у суді, що права такого учасника порушено недотриманням порядку скликання та проведення загальних зборів, незалежно від розміру частки у статутному капіталі товариства (кількості акцій), міноритарний учасник все ж має право на вплив при голосуванні для прийняття відповідного рішення шляхом участі у загальних зборах через висловлення своєї експертної думки та наведення інших фактів з розгляду того чи іншого питання порядку денного.

Таким чином, з урахуванням правових реалій узагальненої судової практики рішення загальних зборів учасників підприємницького товариства можна визнавати недійсними (за наявності загальних та / або безумовних підстав) або скасованими (у разі похідного застосування у позовних вимогах). Адже загальні та безумовні підстави визнання рішень загальних зборів товариства недійсними базуються на аналізі порушення не тільки норм корпоративного законодавства, але й положень локальних актів, що приймаються для внутрішньокорпоративного регулювання діяльності компанії та деталізуються або підлаштовуються під устрій підприємницького товариства з метою найбільш ефективного функціонування товариства.

Тому застосування таких способів захисту, як визнання рішення загальних зборів товариства недійсним та скасування рішення загальних зборів учасників може застосовуватися як спосіб захисту суб'єктивного корпоративного права та інтересу учасника підприємницького товариства. У першому випадку таке рішення не відповідає вимогам законодавства та/або статуту товариства і порушує права чи законні інтереси учасника (акціонера) підприємницького товариства. У другому випадку такий спосіб захисту

застосовується як альтернатива першому і, як правило, має похідний характер від основних позовних вимог, якими підкріплюється необхідність подальшого скасування рішення загальних зборів. І, останнє, що вартує уваги, то різні правові наслідки визнання рішення загальних зборів товариства недійсним чи скасування вказаного рішення через різницю в часі дії такого акта. У разі визнання рішення загальних зборів недійсним таке рішення не породжує правових наслідків з дня його прийняття. Скасування рішення загальних зборів товариства означає втрату чинності таким актом з моменту набрання чинності відповідним судовим рішенням.

Отже, чинним корпоративним законодавством не передбачено одночасне визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів підприємницького товариства. Такі позовні вимоги є альтернативними та за своєю правовою суттю зумовлюють різні правові наслідки для сторін корпоративного спору.

Посилання:

1. Жаба М. (2017) Декілька зауважень щодо оскарження рішення загальних зборів членів кооперативу у польському праві. Корпоративне право України та європейських країн: питання теорії та практики: Збірник наукових праць за матеріалами XV Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2017 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В. Луця. Івано-Франківськ. С. 85 – 90.
2. Рішення (2020) господарського суду Одеської області від 28. 01. 2020 року № 916/2475/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87456998>
3. Постанова (2018) КГС ВС від 17. 07. 2018 р. у справі № 916/2386/17. URL:https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_17_07_2018_roku_u_spravi_916_2386_17/
4. Постанова (2018) КГС ВС від 22. 08. 2018 р. у справі №925/715/17. URL:https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_22_08_2018_roku_u_spravi_925_715_17/
5. Цивільний кодекс України (2004) від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Огляд (2018) за результатами вивчення судової практики розгляду господарськими судами справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Правові узагальнення Касаційного господарського суду Верховного Суду України за період з 01.01.2018 р. по 30.11.2018 р. 101 с.

Статтю було подано	28.12.2022	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	05.01.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	05.01.2023	The article was accepted